

Техническо задание

Консултантска услуга

Училищен ментор в подкрепа на програмата на УНИЦЕФ за превенция на насилие и тормоз в училищата

Дата на започване: 10 Февруари 2020
Дата на приключване: 15 Януари 2021
Работни дни: До 120 дни
Отчита се на: Мария Янкова, Програмен директор Образование

I. Резюме

Насилието над деца включва физическа и емоционална злоупотреба, negliжиране или пренебрегване, сексуална експлоатация и злоупотреба. То се случва у дома, в семейството, в училище, системите за закрила и правосъдие над деца, на работното място и в общността. Извършителите могат да бъдат родители, членове на семейството, учители, обгрижвачи, служители на реда и други деца.

Насилието в училище¹ включва: физическо насилие, включително телесно наказание на ученици, психическо и вербално насилие, сексуално насилие, тормоз и кибер тормоз. То обикновено се случва невидимо: в самото училище (коридори, тоалетни, ненаблюдавани пространства), в училищния двор и около него. Може да се извърши от дете към дете, от възрастен към дете и от дете към възрастен.

Тормозът (англ. – bullying) е специфична форма на училищно насилие, която се характеризира с продължителност и повтаряемост, както и с дисбаланс на силите – извършителят винаги е по-доминиращ. Тормозът се разглежда като групов феномен, в който наблюдателите също са участници. Последствията за тормозещия и за пострадалия, обаче, са еднакво тежки в дългосрочна перспектива.

Много деца не се чувстват защитени в училище. В световен план повече от една трета от всички деца между 13 и 15 години редовно са обект на насилие или тормоз в училище². Ето защо Целите за устойчиво развитие на ООН поставят прекратяването на насилието над деца и неговата устойчива превенция на световния дневен ред.

Съществуват ясни доказателства за вредите от насилието върху телесното и психично здраве и върху развитието на децата, тяхната способност да учат и изграждат отношения с другите, да станат пълноценни възрастни и родители. Училищният тормоз и несигурната училищна среда са сред причините за ранно отпадане от образованието, намалени посещения на училище, лош успех, а също така имат и значими социоекономически ефекти, доколкото образованието е ключ към личната и професионална реализация на отделния човек и към просперитета на обществата.

В България от 2000 г. е в сила Законът за закрила на детето, който задава рамката за опазване на достойнството и закрила от насилие за всяко дете. Съществува Координационен механизъм за взаимодействие между службите в случаи на насилие над деца. Проблемът с насилието в училище е разпознат на национално ниво и превенцията

¹ School violence and bullying – a global status report. Presented at the International Symposium on School Violence and Bullying: From Evidence to Action, UNESCO, Seoul, 17 – 19 January 2017

² A Familiar Face: Violence in the lives of children and adolescents, UNICEF, New York, 2017

му е една от стратегическите цели на Националната програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2017 – 2020)³. Други цели на програмата да развиването на разнообразни услуги за работа с деца, които са пострадали или извършват насилие; повишаване капацитета на професионалистите, работещи с деца и подобряване на междуинституционалното сътрудничество и координация; подобряване на запознатостта с проблема, за да се повиши чувствителността на обществото.

В допълнение новият Семейен кодекс забранява, за пръв път в историята на семейното право, употребата на сила от родителите или на методи, които накърняват достойнството на детето. Забраната е потвърдена в законите, валидни за училищата и другите институции.

Въпреки изброените мерки, училищното насилие остава сериозен проблем, както показват регистрираните през последните години увеличен брой случаи.

По данни на изследване върху здравето и поведението на деца в училищна възраст (HBSC)⁴ учениците в България са сред челните 10 от 43 изследвани страни, засегнати от проблема „училищен тормоз“. Съществена роля за рисковите поведения има училищната среда – дискомфорт и отчуждение от училището, нисък успех и тормоз утвърждават рисковите поведения сред юношите. Около една трета от всички ученици от представителна за България извадка споделят, че са ставали поне веднъж обект на насилие или тормоз в училище в рамките на една година.

По данни Министерство на образованието и науката⁵ (МОН) 4519 случая на агресия са били регистрирани в училищата за учебната 2014/2015 г. 92 от тях са от учител и/или родител към дете, 310 – дете към възрастен, 4117 – сред връстници. Сред случаите на агресия сред връстници 1662 са инциденти на физическа агресия, 1603 на вербална, 497 случая на психически тормоз, 51 на онлайн тормоз и още 256 инцидента на разрушително поведение (вандализъм), 48 на самонараняване (опити за самоубийство), 252 на антисоциални прояви. През 2017 г. над 80 % от българските училища са подавали поне един сигнал за насилие. Според МОН тенденцията за нарастване на всички форми на манифестирана агресия е устойчива.

Изследване върху мнението на българските деца за важни сфери от живота им⁶, проведено от УНИЦЕФ и Държавна агенция за закрила на детето, също потвърждава, че насилието, в частност училищното, е главен проблем за децата и младежите:

- Различните форми на агресия, насилие и тормоз, са определени като един от четирите главна проблема, с които българските деца се сблъскват, наред с бедността, лесния достъп до алкохол и цигари и ниското качество на образованието.

- Като образователни проблеми децата изтъкват най-вече остарелите образователни програми и методи, както и конфликтните отношения между учители и ученици и сред учениците (неразбиране, агресия и насилие).

Училищата, от друга страна, са разпознати като важно пространство, където децата и учителите могат да научават и възприемат про-социални поведения, които да допринасят за превенцията на насилие в училище и в общността.

През април 2017 г. МОН инициира развиването на междусекторен План за действие, насочен към превенция на насилието и изграждане на сигурна среда. Мерките

³ Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2017 - 2020), с.18.

⁴ Поведение и здраве при деца в училищна възраст - HBSC 2013/2014: Международно изследване, резюме на данните за България <https://www.unicef.bg/assets/NewsPics/2017/PDFs/HBSC_2013_2014_Resume.pdf> (02.07.18)

⁵ Официални данни МОН; Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2017 - 2020)

⁶ Моят глас е важен. УНИЦЕФ. 2015

предвидиха осигуряване на училищни психолози и педагогически съветници, обучения за учители, въвеждане на класни и извънкласни дейности за превенция. Състоя се актуализация на Държавния стандарт за приобщаващо образование с оглед на случаите на насилие и тормоз.

Механизъм противодействие на насилието и тормоза в институциите от системата на предучилищното и училищно образование⁷ бе въведен в подкрепа усилията на образователните институции да създадат сигурна училищна среда. Въвеждането на единен механизъм се налага от разбирането, че реален напредък в справянето с насилието и тормоза може да бъде постигнат само при прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и изпълнява от всички участници в образователния процес. Документът дава информация за видовете насилие и белезите, по които могат да бъдат разпознати и въвежда необходимите мерки за създаване на сигурна училищна среда. Всяка институция в системата на предучилищното и училищното образование е длъжна да:

- създаде координационен съвет, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза;
- да направи оценка и анализ на ситуацията с оглед на запознатостта на училищната общност с темата за насилието, както и проявленията в конкретното училище и предприемането на конкретни мерки;
- на база резултатите от оценката да планира/ актуализира дейностите по превенция и интервенция както на ниво институция, така и на ниво група/ клас.

Въпреки наличието на единна рамка, която полага основите на сигурната училищна среда, е видно, че образователните институции имат нужда от подкрепа за ефективното ѝ изпълнение и прилагане на практика. Една от слабостите на подходите до момента е, че те са ориентирани към възрастните, а децата и подрастващите не са активни участници. Овластяването им като равноправни участници в подобряването на училищния климат е подход, който допринася и за развитието им като отговорни и самостоятелни личности. В допълнение ролята на родителите като част от училищната общност има нужда да се укрепи, а педагогическите специалисти имат нужда от подкрепа в справяне с тяхната роля в работата по превенция.

II. Ролята на УНИЦЕФ

УНИЦЕФ България е в третата година от прилагането на Националната си програма за сътрудничество за периода 2018 – 2022. Главна цел на националното партньорство е да се подкрепи България в усилията ѝ да предостави възможност на всички деца и юноши, включително най-уязвимите, да се възползват от правата си да развият своя пълен потенциал в приобщаващо и закрилящо общество.

Осъществяването на правото на всяко дете да живее живот без насилие, експлоатация и зловредни практики е хоризонтален елемент в националното партньорство за периода 2018 – 2022 г.

В областта превенция на насилие и тормоз УНИЦЕФ е предоставил консултации и техническа подкрепа при разработването на Механизма за противодействие и училищни протоколи за реакция, както и въвеждане на цялостния училищен подход за превенция на насилието. В началото на 2017 г. УНИЦЕФ инициира национално представително изследване (в прогрес) върху насилието над деца, което цели да разкрие размерите на

---

⁷ Документът е изработен през 2012г., а неговата последна актуализация е от декември 2017г..

феномена в България в различни видове среда, както и да послужи за ревизиране на законодателството по въпроса.

Заедно с МОН през 2019 г. УНИЦЕФ стартира дългосрочна инициатива относно превенцията на насилието и тормоза в училище. Главната цел на инициативата е да повиши осведомеността, разбирането и чувствителността по темата за насилието, да намали толерантността към различните му проявления в училище и да подкрепи училищата в България да се справят по-ефективно с насилието и тормоза. Инициативата се реализира от МОН и УНИЦЕФ с подкрепата на други партньори и заинтересовани страни. Тя се състои от:

А) Национална комуникационна и застъпническа кампания #Заедно срещу насилието в училище за правото на всяко дете да живее без насилие в училище. Кампанията ангажира деца и младежи като агенти на положителната промяна в тяхната среда.

Б) Училищна програмна интервенция „Стъпки заедно“, целяща създаване на сигурна училищна среда за превенция на насилието и тормоза. Програмата се базира на цялостния училищен подход, един социално-екологичен модел за адресиране на проблема. В рамките на този подход насилието се разглежда като социален феномен, чиито причини са на много нива (индивидуално, класа, училището, местната общност). Справянето с проблема изисква реакция на всяко от тези нива, както и от всеки участник в училищна общност (ученици, педагогически и непдагогически персонал, директор, родители).

Програмата ще се прилага в рамките на 3 години в 5 пилотни училища в цялата страна, с подкрепата на специално назначени към всяко училище ментори. Главната ѝ цел е създаване на сигурна среда чрез следните компоненти: оценяване на училищната среда, повишаване на осведомеността и знанията по проблема и повишаване на готовността за работа; обучаване на директори и координационни съвети в прилагане на цялостния училищен подход, регулярна подкрепа и обучаване на учителите в ефективно управление на класната стая и общуване с родители; участие на учениците в часове за социално и емоционално учене; семинари за родители; укрепване на училищната общност чрез участието на ученици и родители и с други механизми, създаване на група от ученици-наставници и въвеждане на медиация и възстановителни практики.

Доказателствата и данните събрани чрез интервенцията ще послужат за подобряване на националната политическа рамка относно превенцията на насилие и закрилата на децата в образованието, както и за разработване на обучителни пакети и модули, които да се интегрират в допълнителната квалификация на учители и директори.

III. Цел и задачи на заданието

Общата цел на заданието е подкрепа за прилагането на училищно ниво на програмата на УНИЦЕФ за превенция на насилието и тормоза в училище. Под ръководството и надзора на Директор образование на УНИЦЕФ и в сътрудничество с Проектния координатор и Консултанта по превенция на насилието в училище, Менторът ще подкрепя едно от общо 5 пилотни училища да прилага, мониторира и поддържа устойчиво цялостен училищен модел за превенция на насилието и тормоза в училище, за целия период на програмната интервенция.

От Ментора се очаква да изпълнява следните специфични задачи:

1. Подкрепя прилагането на училищно ниво на всички дейности и процеси от един цялостен училищен модел за превенция на насилието и тормоза, който ще бъде тестван чрез програмната интервенция.

1.1. Участва в обучение и инструктаж върху специфичното задание като училищен Ментор, вкл. теория и практика на цялостния училищен подход, дейности по компоненти,

предизвикателства, времеви график и план за прилагане на програмата и др. (около 2-3 дни обучение и инструктаж)

1.2. Подкрепя чрез консултиране и техническа помощ едно или повече училища да изградят капацитет и разработят механизми за прилагане и поддържане на превантивни практики (вкл. чрез регулярни посещения, първоначално веднъж на две седмици, след началния период веднъж на месец или друга честота спрямо нуждите)

1.3. Подкрепя събирането на данни и генериране на доказателства за превантивни практики, за оценка на нуждите на пилотното училище, дефинирането на елементите на сигурната училищна среда (вкл. чрез фокус-групи, дискусии и уъркшопи с членове на училищната общност)

1.4. Предоставя методическа подкрепа и е на разположение на училището като подкрепящо лице спрямо планираните посещения и при запитване.

1.5. Предоставя или е в състояние да препоръча и фасилитира провеждането на подходящи обучения на училищния персонал, в съответствие с оценката на нуждите и ключовите елементи на програмата, както е договорено с УНИЦЕФ (вкл. относно подходи за превенция и интервенция на насилие и тормоз и др.)

1.6. Подкрепя и фасилитира всички училищни процеси, свързани с прилагане на цялостния училищен подход за превенция на насилието по време на целия пилотен период (що се отнася до първата година на прилагане)

1.7. Проследява прилагането заедно с училищния персонал и адаптира дейностите към специфични ситуации, където е подходящо.

2. Други общи:

2.1. Участва в срещи, уъркшопи и семинари, свързани с темата, при нужда;

2.2. Сътрудничи и обменя значим опит и информация с други Ментори;

2.3. Други, според договорка с офиса на УНИЦЕФ.

IV. Срок и продължителност на заданието

Очаква се заданието да се осъществи в периода 01 февруари 2020 – 31 януари 2021.

V. Изисквания за образование, опит и компетенции

Очаква се успешният кандидат да притежава следните компетенции:

- Образователна степен Магистър или по-висока в една или повече от следните специалности: педагогика, социална педагогика, специална педагогика, социални дейности, психология или друга подобна област.

- Богат опит в работата с училища и/или прилагане на подобни програми за превенция в различни контексти.

- Добро знание и разбиране на функционирането и структурата на образователна система.

- Добро познаване на концептуалната рамка, националната политика и институционални регламенти, свързани с насилието над деца, превенцията му и закрила на детето.

- Способност за работи независимо, да работи групово-динамично с екипи за разрешаване на проблеми и конфликти.

- Уважение към културното многообразие и правата на човека.

- Актуално професионално обучение в психотерапевтична модалност и/или супервизия на социалната работа е предимство.

VI. Очаквани резултати

1. Подкрепа за провеждане на първоначално проучване на ситуацията и извеждане на нуждите:
  - a. Проведени 3 фокус-групи за училище с ученици, учители и родители,
  - b. Проведени 2 интервюта с директори и училищни психолози, друга техническа помощ в провеждане на първоначалното замерване и проучване на нуждите – до 31 март 2020 г. съгласно получени инструктаж и методики.
2. Най-малко 12 фасилитирани училищни срещи с различни участници от училищната общност по теми и процеси от програмната интервенция (що се отнася до първата година на прилагане). Възможни теми: подготовка и планиране на първоначалното замерване, дискутиране на училищния план за превантивна работа, планиране на сътрудничеството с родители, дискутиране на подходяща програма за социално-емоционално учене, дискутиране и планиране на обучения и подкрепа за учителите, предоставяне на методическа подкрепа върху прилагането на програмата, както и други теми според проучването на нуждите.
3. Други резултати ще бъдат предоставяни в хода на заданието според изискванията и сроковете.

VII. Пътуване

Консултантското задание включва до 40 дни пътуване в страната до населеното място, където се намира пилотното училище. Всеки ментор ще подкрепя дейността на едно училище. Пилотните училища са разположени в следните области: София, Ловеч (град Тетевен), Разград (град Завет), Плевен (град Искър), Кюстендил.

VIII. Възнаграждение и служебни разходи

Консултантът ще получава възнаграждение на дневна база, в съответствие с подадената от него и съгласувана с УНИЦЕФ финансова оферта. Плащанията се извършват въз основа на писмено удостоверяване на своевременно и задоволително предоставяне на консултантските услуги, предоставяни всеки месец.

Очаква се Менторът да има чести пътувания до училището, което подкрепя. Ще бъде изплащана обща сума за пътуване в страната, съответно в размер на 60 лв. за пътуване в страната без нощувка и 120 лв. за пътуване в страната с нощувка.

IX. Мониторинг и оценка

Избраният консултант ще работи под прякото ръководство на Директор образование на УНИЦЕФ, както и в близко сътрудничество с Проектния координатор и Консултанта по превенция на насилието в училище.

Индикатори за изпълнение

Изпълнението на задачите ще бъде оценявано според следните критерии: навременност, отговорност, инициативност, комуникация и качество на предоставените резултати.

Прекратяване на договорни отношения от страна на УНИЦЕФ в случай на незадоволително изпълнение на задачите

В случай на незадоволително изпълнение договорът ще бъде прекратен с предизвестие от 10 дни преди прекратяването.

Изработено от: **Мария Янкова**, Програмен директор Образование

Одобрено от: **Саня Саранович**, Заместник представител